

KONKURS Z JEZYKA POLSKIEGO
DLA UCZNIÓW SZKOŁY PODSTAWOWEJ
Z WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
W ROKU SZKOLNYM 2024/2025

I CELE KONKURSU

1. Poszerzanie horyzontów wiedzy uczniów szkoły podstawowej w zakresie języka polskiego, literatury i dziedzin pokrewnych, niezbędnych do dojrzałej analizy i interpretacji tekstów literackich.
2. Rozwijanie pasji poszukiwania wartości estetycznych literatury i języka; **odkrywanie różnych rodzajów literackich.**
3. Charakterystyka pojęć i motywów: nadziei, tożsamości, domu, rodziny, piękna, dobra, prawdy, szacunku dla drugiego człowieka jako uniwersalnych wartości, występujących w różnych tekstach literackich i dziełach sztuki.
4. Zwrócenie uwagi na potrzebę refleksji egzystencjalnej (ze szczególnym uwzględnieniem refleksji aksjologicznych, tożsamościowych i obywatelskich), czyli umiejętność zadawania ważnych pytań i sztukę poszukiwania istotnych odpowiedzi. Kształtowanie świadomości istnienia zarówno uniwersalnych wartości kulturowych, jak i zmiennych, typowych dla danej epoki, sposobów postrzegania świata i człowieka.
5. Rozbudzanie pasji i przygody subiektywnej, kreatywnej interpretacji tekstów literackich oraz umiejętności skutecznego, przedmiotowego argumentowania własnych sądów na podstawie uzasadnionych przesłanek.
6. Podnoszenie poziomu wiedzy o języku i rozwijanie umiejętności uważnej i kompetentnej lektury oraz sprawnego posługiwania się językiem w wypowiedzi pisemnej.
7. Pogłębianie umiejętności samodzielnego i dojrzałego odbioru różnych tekstów literackich, w tym również tekstów kultury popularnej.
8. Zwrócenie uwagi na praktyczny charakter wiedzy o języku i literaturze.
9. Kształtowanie postawy humanisty, wrażliwego etycznie i estetycznie odbiorcy dzieł kultury, rozumiejącego, że uczestnictwo w kulturze pomaga lepiej rozumieć siebie i otaczający nas świat. Promowanie szerokich zainteresowań humanistycznych i wybitnych uzdolnień młodzieży.
10. Kształtowanie umiejętności uczestniczenia w kulturze polskiej i europejskiej, szczególnie w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym.
11. Rozwijanie zainteresowania kulturą w środowisku lokalnym.

II ZAKRES WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI WYMAGANY NA WSZYSTKICH ETAPACH KONKURSU

Uczestnicy konkursu powinni wykazać się wiedzą i umiejętnościami obejmującymi i poszerzającymi treści podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w części dotyczącej przedmiotu język polski, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej.

<https://cke.gov.pl/egzamin-osmoklasisty/podstawa-programowa/>

Od ucznia wymaga się znajomości lektur z podstawy programowej oraz tekstów kultury zawartych w wykazie dołączonym do programu wraz z odpowiednimi kontekstami biograficznymi, historycznymi, kulturowymi (w tym także takich, które nie są lekturami konkursowymi lub ich fragmentami) na poziomie dosłownym, metaforycznym i symbolicznym.

Na wszystkich etapach konkursu uczeń powinien wykazać się wiedzą i umiejętnościami z zakresu:

- **kultury czytania i kompetencji lekturowej**; umiejętności orientowania się w tekstach o różnym stopniu komplikacji, właściwego reagowania na różne funkcje języka, odbioru znaczeń metaforycznych;
- pogłębionej analizy oraz interpretacji tekstów kultury;
- precyzyjnego i rzeczowego formułowania pisemnych odpowiedzi, budowania krótkich, spójnych i logicznych wypowiedzi adekwatnych do poleceń;
- formułowania dojrzałych, uzasadnionych sądów, tworzenia komentarza wynikającego z wnikliwej lektury tekstów kultury;
- uwzględniania w analizie specyfiki tekstów kultury przynależnych do następujących rodzajów sztuki: literatury, filmu, muzyki, sztuk plastycznych (np. plany filmowe, gatunki muzyczne, malarskie);
- podejmowania dyskursu porównawczego, reinterpretowania znanych mitów, symboli w dialogu między tekstami kultury, porównywania funkcjonowania tych samych mitów, motywów w różnych utworach literackich;
- znajdowania w tekstach współczesnej kultury popularnej (np. w filmach, piosenkach) nawiązań do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych, wskazywania przykładów mieszania gatunków i wyjaśniania sensu takich działań artystycznych;
- przedstawienia propozycji odczytania konkretnego tekstu kultury i uzasadnienia jej;
- stosowania ze zrozumieniem pojęć dotyczących wartości pozytywnych i ich przeciwieństw oraz określania postaw z nimi związanych, np. piękno-brzydota, dobro-zło;
- formułowania na podstawie podanych tekstów kultury podstawowych, ponadczasowych zagadnień egzystencjalnych, np.: miłości, przyjaźni, przemijania, cierpienia, lęku, nadziei,

wiary, samotności, bezdomności, powołania, godności, poczucia wspólnoty, solidarności, sprawiedliwości, patriotyzmu, niepodległości, wolności, dziedzictwa, tożsamości; domu, rodziny, piękna, prawdy, szacunku dla drugiego człowieka;

- posługiwania się poprawnym, bogatym językiem dostosowanym do sytuacji komunikacyjnej, w tym poprawnego stosowania związków frazeologicznych;
- rozpoznawania słownictwa ogólnonarodowego i słownictwa o ograniczonym zasięgu (archaizmy, kolokwializmy, neologizmy, gwary);
- odczytywania znaczeń słownictwa naukowego, zawartego w treści poszczególnych fragmentów lektur konkursowych;
- rozpoznawania relacji semantycznych i stylistycznych między wyrazami (synonimy, antonimy, eufemizmy);
- wskazywania środków stylistycznych i ich funkcji w tekście (zdrobnień, zgrubień, metafor, anafor, apostrof, oksymoronów, hiperboli, epifor, powtórzeń, pytań retorycznych, rymu, rytmu, onomatopei, różnych typów zdań i równoważników, paralelizmów);
- rozpoznawania intencji wypowiedzi;
- posługiwania się ze zrozumieniem pojęciami z dziedziny teorii literatury i wiedzy o kulturze (topos, mit, symbol, parabola, wiersz wolny, biały, sylabiczny, średniówka, przerzutnia, wersyfikacja, styl, stylizacja, antyteza, gatunki i rodzaje literackie, gatunki prasowe, filmowe i muzyczne);
- operowania słownictwem z określonych kręgów tematycznych (na tym etapie rozwijanym i koncentrującym się przede wszystkim wokół tematów: piękna i wartości estetycznych, pytań egzystencjalnych, rozwoju psychicznego, moralnego i fizycznego człowieka; społeczeństwa i kultury);
- rozpoznawania stylu wypowiedzi;
- dokonywania różnorodnych działań na cudzym tekście (np. streszczanie, parafrazowanie, sporządzanie notatki);
- tworzenia spójnych wypowiedzi poprawnych pod względem językowo-stylistycznym w formie dłuższej i krótszej, np. dedykacji, streszczenia, zaproszenia, notatki prasowej, hasła słownikowego i encyklopedycznego, opisu sytuacji, dzieła sztuki, przeżyć wewnętrznych, charakterystyki postaci filmowej, literackiej lub rzeczywistej, charakterystyki porównawczej, recenzji, rozprawki, eseju, opowiadania, listu, przemówienia, wywiadu;
- korzystania z zasobów bibliotecznych i innych źródeł naukowej informacji;
- dokonywania starannej redakcji tekstu napisanego ręcznie, poprawienia ewentualnych błędów językowych, ortograficznych, interpunkcyjnych.

III. TEMAT PRZEWODNI KONKURSU W ROKU SZKOLNYM 2024/2025:

I ETAP (SZKOLNY)

Czytać. Nie wystarczy czytać. Rzeczą ważniejszą jest – wedle wszystkich ekspertów – czytać ponownie. I nie tylko książkę, którą pamiętamy jak przez mgłę albo której za pierwszym razem nie rozumieliśmy w pełni; należy ponownie przeczytać każde zdanie, każdy rzeczownik i czasownik, a także przydawkę, która w książce coś definitywnie określa. Bo czego chce książka? Abyśmy ją zrozumieli. Ale coś takiego następuje powoli, nieomal tak wolno i w sposób tak skomplikowany jak w życiu. Małżonkowie potrzebują niekiedy dziesięcioleci, nim wreszcie jedno zdoła zrozumieć drugie. Książki to także trudni znajomi.

Nie wystarczy czytać zgodnie z katalogiem, modą albo tradycją; instynktownie należy szukać książki, która – właśnie nam – może powiedzieć coś istotnego. Trzeba czytać regularnie, podobnie jak człowiek śpi, je, kocha i oddycha. Książki, jak ludzie, tylko wtedy zdradzą ci swoje sekrety, obdarzą cię zaufaniem, jeśli i ty oddasz im się bez reszty.

Sándor Márai

1. Paweł Beręsewicz, *Szeptane*, Warszawa 2018.
2. Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, BN I/83, Wrocław 2018.
3. Małgorzata Musierowicz, *Opium w rosole*, Akapit Press, Poznań 2000.
4. Antoine de Saint Exupéry, *Mały Książę*, tłum. Agata Kozak, dostępne: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/saint-exupery-maly-ksiazce.html#s3>
5. Melchior Wańkowicz, *Ziele na kraterze*, Wydawnictwo Literatura, Łódź 1997.
6. Maciej Wojtyszko, *Bromba i inni (po latach także)*, Warszawa 2018.
7. Dowolna powieść współczesna (wydana po roku 1989), wybrana przez uczestnika konkursu.
8. FILM: *Stowarzyszenie Umarłych Poetów*, reż. Peter Weir, 1989.
9. PIOSENKA: Grzegorz Turnau, Stanisław Sojka, *Soplicowo*, [w:] *Poeci polskiej piosenki*, słowa Leszek Aleksander Moczulski, 1999.
10. OBRAZ: Johannes Vermeer, *Dziewczyna czytająca list przy otwartym oknie* | ok. 1657-1658, Gemäldegalerie Alte Meister, Drezno.

II. EPAT (REJONOWY)

Znajomi. Dobre wiersze są jak dobrzy znajomi. Jakbyśmy je już raz, dawno temu, czytali. Jakbyśmy każdą linijkę znali na pamięć. Jakby uczucie, z którego wrzącej i tajemniczej żyły rytm wiersza czerpie pokarm, było naszym uczuciem. Jakby miłość, którą opiewa poeta, była naszą własną, nieszczęsną miłością. Jakby ojczyzna, której utratę oplakuje poeta, była naszą ojczyzną.

Sándor Márai

1. Krzysztof Kamil Baczyński, *[Niebo złote ci otworzę...]*, dostępny <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/baczynski-niebo-zlote-ci-otworze.html>
2. Stanisław Barańczak, *Sam sobie winien*, [w:] tegoż, *Wiersze zebrane*, Kraków 2006.
3. Stanisław Barańczak, *Widokówka z tego świata*, [w:] tegoż *Wiersze zebrane*, Wydawnictwo a5, Kraków 2006, s. 361-362.
4. Jan Kochanowski, *Pieśń IX, Nie porzucaj nadzieje...*, dostępna: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/piesni-ksiegi-wtore-piesn-ix.html>
5. Bolesław Leśmian, *Dusiołek*, dostępny: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/dusiolek.html>

6. Bolesław Leśmian, *Dziewczyna*, dostępny: <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/napoj-cienisty-dziewczyna.pdf>
7. Ewa Lipska, *Sztuczna inteligencja*, [w:] tejże, *Pamięć operacyjna*, Kraków 2017, s. 43.
8. Czesław Miłosz, *Sens*, [w:] tegoż, *Poezje*, wybór Marian Stala, Kraków 1999, s. 219.
9. Cyprian Kamil Norwid, *Moja piosnka*, dostępny: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/moja-piosnka.html>
10. Leopold Staff, *Przedśpiew*, [w:] tegoż, *Poezje*, Lublin 1988, s. 69.
11. Wisława Szymborska, *Radość pisania*, [w:] tejże, *Sto pociech*, Warszawa 1967.
12. Julian Tuwim, *Zieleń*, [w:] tegoż, *Wiersze wybrane*, oprac. M. Głowiński, Kraków 1969, s. 155–162.
13. Dowolny tomik poezji współczesnej (po roku 1989), wybrany przez uczestnika konkursu.
14. PIOSENKA: Krzysztof Napiórkowski, *Nie martw się*, sł. ks. Jan Twardowski, dostępna: <https://www.youtube.com/watch?v=IP3wmUUnQA0&t=7s>
15. FILM: *Papusza*, reż. Joanna Kos-Krauze, Krzysztof Krauze, 2013.

III ETAP (WOJEWÓDZKI)

Tajemnica. (...) Znajdź charakter, oto całe zadanie. Poszukaj dlań sytuacji, która wynika z owego charakteru. Skonfrontuj ów charakter ze światem, z losem, który jest mu przeciwny: oto cały dramat. Uważaj, abyś ty autor lub poeta, nie odezwał się na scenie, bacz, aby twoi bohaterowie zawsze mówili tylko o tym, co w ich charakterze i sytuacji jest naprawdę istotne i nieuniknione. Pilnuj, by mówili krótko i dobitnie, także wtedy, gdy mówią: „Łaska”, albo: „Kocham cię”. Resztę pozostaw scenie i czasowi. Oto cała tajemnica.

Sándor Márai

1. Aleksander Fredro, *Zemsta*, dostępna: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/zemsta.html>
2. Moliere, *Skapieć*, <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/skapiec.html>
3. Juliusz Słowacki, *Balladyna*, dostępna: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/balladyna.html>
4. Sofokles, *Antygona*, dostępna: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/antygona.html>
5. SPEKTAKL TEATRALNY: *Żabusia*, reż. Anna Wiczcór-Bluszcz, dostępny: <https://vod.tvp.pl/teatr-telewizji,202/zabusia-2018,281664>
lub *Przygoda*, reż. Jan Englert, dostępny: <https://ninateka.pl/vod/teatr/przygoda-jan-englert/>
6. Dowolny spektakl, wybrany przez uczestnika konkursu.